

HOTEL EUROPA. UN VILLATORO INTENS
Isidor Cònsul

Vicenç Villatoro, Hotel Europa. Premi Documenta 1991. Edicions 62. Barcelona, 1992.

Si em fos permès de començar amb una classificació molt esquemàtica i essencialment didàctica, proposaria dividir les novel·les d'espionatge en dos blocs: aquelles que juguen la carta de l'aventura i la cursa d'una acció sense aturador, i, per un altre costat, les que aprofiten el model del gènere per farcir-lo amb incursions humanístiques que apunten cap a reflexions sobre la condició humana. Ian Fleming i el seu personatge més conegut, James Bond, amb la càrrega d'acció, exotisme i sexe que inclou, seria l'exemple més clar de la primera opció. Grahan Greene, per la seva banda, amb l'aparat d'apuntacions religioses, reflexions sobre el mal, recreacions modernes d'herois d'estirp grega i un particular enderriament pels matisos de la traïció, dibuixaria, per contra, els contorns de la segona opció. Al mig d'ambdues tendències, potser més abocat a la segona que no pas a la primera, les novel·les de John Le Carré, sobretot les de la nissaga del vell Smiley, obren un altre camí que serveix per a demostrar el perill i les limitacions d'una síntesi massa esquemàtica com la que acabo d'assajar.

De tota manera, la classificació té un avantatge evident a l'hora de situar Hotel Europa, la darrera novel·la de Vicenç Villatoro, que no sé si és deutora d'una manera especial del llegat de Grahan Greene, però en tot cas participa d'un gruix d'interessos, si més no paral·lels. I és evident, d'altra banda, que no té res a veure amb els estereotips popularitzats a partir de l'obra de Ian Fleming. Hotel Europa té alguna cosa que recorda el millor Grahan Greene i, amb tots els matisos i particularitats que calguin, diria que, per la seva

estirp, pot arreglar-se al costat de dos dels títols més coneguts del novel·lista anglès: Our Man in Havana (1958) i The Human Factor (1978).

UN DIA EN UNA CIUTAT OCUPADA

De les virtuts i bondats que es poden enumerar d'Hotel Europa, destriaria l'impecable acabat estructural i la capacitat de concentració. La novel·la arranxa damunt d'un pont d'una ciutat d'Europa Central -de totes totes es tracta de Praga- i el primer gest del protagonista és llençar la punta d'una cigarreta contra l'aigua gelada del riu. La ciutat és ocupada pels alemanys i el calendari assenyala uns mesos abans de l'esclat de la Segona Guerra Mundial. Aquest protagonista és un espia britànic, d'origen jueu i nascut al "ghetto" de Praga. La qual cosa implica que la seva estricta missió professional s'embolica inevitablement amb la nostàlgia d'un retorn als paisatges de la infantesa. Davant seu i només en el termini de vint-i-quatre hores té el repte d'enllestir una doble missió: descobrir un traïdor dins de la xarxa de la resistència organitzada contra l'invasor alemany i avisar els seus, els jueus del "ghetto", de l'enorme perill que per a ells representa els temps que s'acosten. Ras i curt, la recomanació que toquin el dos abans que no sigui massa tard. Vint-i-quatre hores després, minut per minut i amb la feina feta, el protagonista és de nou damunt del pont del començament. Ara, però, som a la darrera plana de la novel·la i alguna cosa que no és la punta d'una cigarreta i en un moment d'intens dramatisme s'ha de llençar també contra l'aigua gelada del riu. El novel·lista ha optat per una estructura circular i tancada que arrodoneix amb talent i eficàcia.

He dit que l'altra característica és la capacitat de concentració. En una novel·la que depassa ben just les cent trenta pàgines, Vicenç Villatoro construeix i embolica un món de notòria complexitat centrat en dos escenaris diferents de la mateixa ciutat: el "ghetto" d'una banda i el vell Hotel Europa,

de l'altra. Algunes de les seqüències que corresponen al "ghetto" són potser les més problemàtiques i poden semblar un punt inacabades i poc aprofundides, sobretot en la part que es guia al lector per les sinuoses complexitats de càbala. L'altre escenari, en canvi, s'enriqueix per la perspectiva d'una doble comparació simbòlica. Fidel al seu nom i a la vella arquitectura modernista, l'hotel esdevé, d'una banda, símbol d'una Europa i d'uns temps que s'acaben. Per un altre costat i en un joc metàforic recurrent de l'autor, l'edifici és un nou Titànic ancorat en la tempesta, amb l'aigua que ja entra pels forats oberts per l'iceberg mentre l'orquestra de ball encara toca el darrer vals.

I si l'hotel, símbol d'Europa, és un transatlàntic a la deriva, també es pot dir que són naufragats els personatges que l'habiten, sobretot els tres que lliguen el tramata fonamental de la novel·la. Al costat d'Alexandre, protagonista turmentat i una mena d'antiheroi amarat d'existencialisme, l'Hotel acull, entre altres, els secrets i els circumloquis de dos personatges més. Un és Maximilian Krenz, l'espia de l'altre bàndol, lligat també a la ciutat pel record d'un temps feliç de l'adolescència. L'altre, Maria Mihailova, és una aristòcrata desvagada que fuig del present per resseguir i repetir l'aventura sentimental que va viure la seva mare, en el mateix indret, trenta anys enrere. Tres personatges que arrosseguen la seva història i els seus fantasmes particulars i si participen d'alguna característica en comú és la que neix del tedi i cansament de la vida.

EL PUNT DE VISTA DE LA NARRACIO

Un darrer aspecte que em sembla oportú de remarcar és la perspectiva narrativa emprada per Vicenç Villatoro. El novel·lista desenterra la vella destal de l'autor omniscient, es situa damunt de l'acció i dels personatges i explica la història a partir d'uns canons, diguem-ne tradicionals, però renovats per comentaris, reflexions i fins ironies sobre el mateix paper del

narrador. Es un joc que deixa ben clar que, tot i la versemblança argumental, som en la cambra dels mapes de la ficció, la novel·la és una història inventada i els fils del seu tramat pertanyen al déu de la narració que és el novel·lista. Hi ha, des d'aquesta perspectiva, un joc d'inflexions i de comentaris, astúcies del narrador que fins i tot s'avança a tranquil·litzar el lector quan Maria Mihailova és detinguda pels alemanys, informant que no li passarà res. Detall com qui diu inútil, perquè allò que li pugui passar ja no pertany a la novel·la. Són factors per emfasitzar el paper del narrador i reduir estrictament la novel·la a allò que realment és: una història més o menys interessant, que algú mira d'explicar, amb més o menys encert. Tot plegat no són altra cosa que moviments d'escacs que l'autor mou en l'escaquer de la novel·la. La partida, però, és d'una notòria correcció, les politges del giny són ben greixades i tot llisca amb fluïdesa: la història que s'explica i la manera com s'explica. Per damunt de la irregularitat de Titànic (1990) i una mica en paral·lel a les històries que configuraven Les illes grogues (1987), em sembla que Hotel Europa marca un punt d'inflexió important en la novel·lística de Vicenç Villatoro.

Isidor Cònsul